

reportatge

>> *Panoràmica de La Fortalesa.* (Autoria: PERE DURAN)

La Fortalesa de Kerunta

La conversió de l'antiga fortalesa militar del segle XIX de Sant Julià de Ramis en un complex cultural i d'oci ha atorgat una nova vida a la muntanya dels Sants Metges. Testimoni de l'evolució de Girona des d'aquell dia del segle VI aC en què els ibers van decidir fundar la ciutat emmurallada de Kerunta, la muntanya i, sobretot, el seu subsol són Bé Cultural d'Interès Nacional, que els papers resumeixen amb unes sigles de ressonància financera: BCIN.

Text > **SALVADOR GARCIA-ARBÓS**

Aquesta discreta elevació estratègica entre el Ter i la Costa Roja és una concentració de patrimoni arqueològic, arquitectònic, històric, artístic, gastronòmic i natural. De la rehabilitació, projectada pel despatx Fuses-Viader Arquitectes, n'ha emergit un gran complex d'oci i cultural, obert aquest estiu amb els millors auguris. El centre de la fortificació és D'Or Museum, el primer museu de joieria de l'Estat espanyol, impulsat per l'orfebres i mecenes Ramon López Vergé, patriarca d'Or Joiers, el qual també hi exposarà peces de la seva col·lecció

>> El xef Jordi Cruz, assegut en una taula d'Atempo, el restaurant més exclusiu de La Fortalesa. (Autoria: PERE DURAN)

d'art privada i proposarà mostres temporals, a banda del santuari estrambòtic de Quim Hereu. També compta amb dos restaurants, D'Or i Atempo, dirigits pel mediàtic *top xef* Jordi Cruz, i amb el Sants Metges Hotel, de cinc estrelles, gestionat per Àbac Group.

El veïnat és potent: Kerunta, el poblat ibèric de Girona abans de Girona; el Castellum Fractum romà, actiu encara en temps visigòtic; l'església romànica dels Sants Metges (els màrtirs sant Cosme i sant Damià); el cementiri medieval; l'antiga rectoria dels segles XVI-XVII; la fortalesa militar de final del XIX, ara restaurada, i el duc (*Bubo bubo*), l'es-

pècie d'ocell nocturn protegit, que va obligar a enterrar l'escomesa principal del castell i va impedir l'ús de pals de llum, cosa que ha reforçat encara més el caràcter salvatge del paratge.

Quinze anys de gestions, deu d'obres

La fortalesa de Sant Julià va gaudir de poca activitat militar, per no dir bèl·lica. Es va construir segons el sistema Séré de Rivières, que substituïa les fortificacions creades per l'inefable Sébastien Le Prestre, el marquès de Vauban. El general Raymond Adolphe Séré de Rivières va pensar en un nou sistema defensiu a partir de la

guerra francoprussiana (1870-1871), consistent en una «ciutat» fortificada enterrada com una gran trinxera. Es situaven a una distància prudencial de la ciutat a defensar per evitar destrossar-la amb el «foc amic». Algunes construccions d'aquest tipus a França van integrar-se a la fallida línia Maginot.

En el projecte de rehabilitació presentat el 2005, el despatx Fuses-Viader va considerar que aquest tipus de construcció creava espais de gran interès arquitectònic: «un fossat molt llarg a tot el perímetre que aïlla la fortalesa dels seus voltants i una sèrie de caçadores i bateries enterrades que constitueixen una autèntica arquitectura troglodita molt interessant i perfectament integrada al seu entorn, en aquest cas per motius militars i no paisatgístics». Les primeres gestions per a aquest projecte van començar el 2002-2003 i, malgrat que dos anys després ja es tenia el disseny, les obres no van començar fins a l'agost del 2009, després d'un calvari de permisos, segons documenten les hemeroteques d'*El Punt Avui* i del *Diari de Girona*. Finalment, el complex va obrir a l'estiu del 2018, després d'entre vuit i nou anys d'obres i una inversió d'uns 14 milions d'euros.

L'arquitecte Josep Fuses recorda que ho van trobar tot molt intacte, excepte l'entrada, que havia estat dinamitada al final de la Guerra Civil, període durant el qual les instal·lacions van ser usades com a arsenal. Precisament, segons Cristian Vallès, enginyer industrial de l'obra, director del complex i representant de la propietat, mentre feien les obres van trobar molts explosius i quilos de pólvora, projectils russos Putilov, granades, màusers i subfusells... Una part important de tot aquest material, un cop desactivat, retornarà a Sant Julià de Ramis, per ser usat amb finalitats didàctiques, ja que es vol organitzar una exposició sobre La Fortalesa al llarg de la història. Els plànols originals són a l'Arxiu General Militar d'Àvila, gestionat pel Ministeri de Defensa.

En els anys d'abandonament del castell no va passar mai cap desgràcia, tot i les festes *rave* que s'hi van arribar a celebrar. Tampoc ningú mai no es va empassar per cap dels molts forats i pous tapats durant la rehabilitació.

>> *L'espaiós hall d'entrada del D'Or Museum.*
(Autoria: PERE DURAN)

>> Jordi Cruz amb els xuixos del menú del D'Or Restaurant. (Autoria: SALVADOR GARCIA-ARBÓS)

Durant totes les obres, regularment trobaven bombes, i els TEDAX van anar-hi força cops. De material perillós no n'hauria de quedar, «està revisat», segons Vallès.

Els republicans havien amagat molt bé els explosius per fer explotar la fortalesa al final de la Guerra. Segons Vallès, «van decidir fer explotar l'entrada i prou, ja que si haguessin fet la voladura programada, haurien trinxat la muntanya sencera».

D'aquesta manera, van trobar una fortificació militar amb un excel·lent estat de conservació. Josep Fuses pensava que era un castell antic i que no se li prestava atenció, però va quedar xocat en descobrir que és de final del XIX, del 1890. «És un edifici ben construït, amb molt d'ofici. Arquitectònicament no és interessant com el de Sant Ferran, que és un Vauban, però ho és molt més que el de Montjuïc de Girona, que està molt destrossat.»

La rehabilitació del castell militar de Sant Julià de Ramis per Fuses-Viader Arquitectes ha estat nominada al Premi Mies Van de Rohe d'arquitectura contemporània de la Unió Europea

Invisible a Google Maps

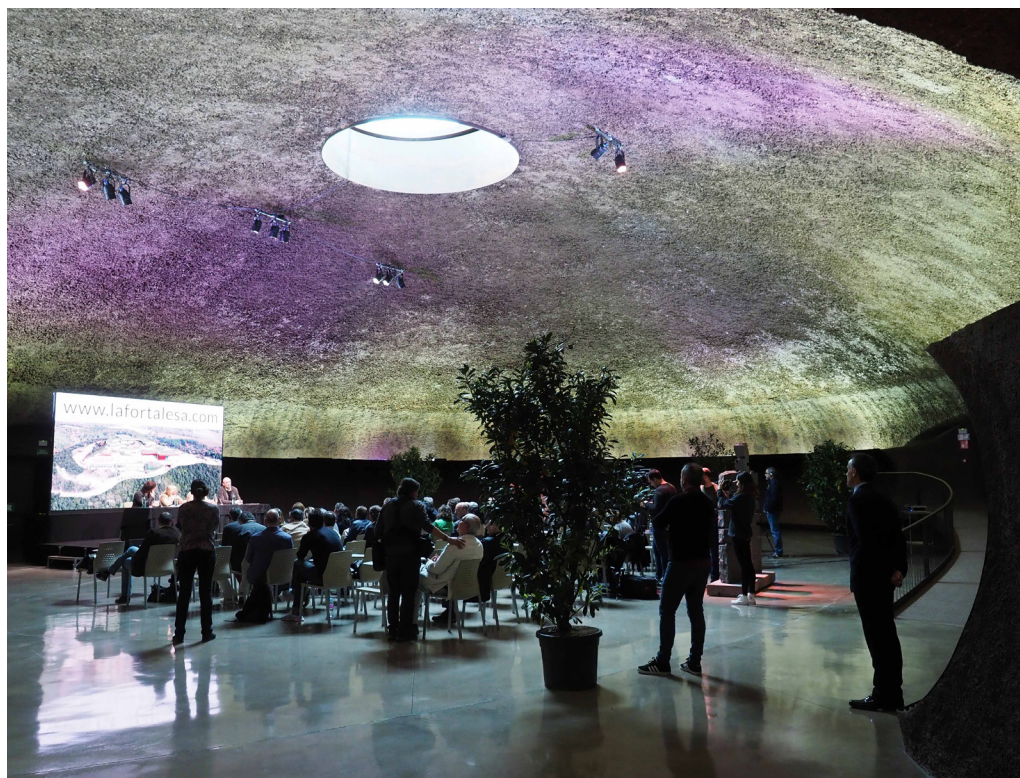
En l'informe dels arquitectes es defineix la fortalesa com un complex d'estructures independents, construïdes amb voltes i murs de pedra de gruix considerable, la majoria semienterrats i connectats per 1.500 m de túnels i galeries excavades a la muntanya. I com actuar? «Vam procurar ser el màxim de respectuosos, guardant l'estructura existent, i dialogar amb l'estructura nova, que s'ha fet amb formigó i ferro *corten*. El formigó lliga

amb l'esperit contundent i auster de la fortalesa. No s'ha volgut perdre el caràcter brutalista de l'arquitectura militar.» S'ha aprofitat tota l'estructura d'enginyeria militar, fins al punt que una antiga séquia s'ha transformat en la piscina d'aquest hotel de cinc estrelles. Quan van arribar, els arquitectes van quedar impressionats pel camuflatge natural: «Tenia l'encant de ser una ruïna vegetal, per la qual cosa el nostre objectiu és que en vint anys torni a quedar coberta de verd.» Així, el complex també va ser pensat com una gran jardineria, de manera que en trenta o quaranta anys el castell ha de quedar camuflat per vegetació, invisible a Google Maps.

La cúpula

La necessitat d'una gran sala d'actes va ser la gènesi de l'actuació arquitectònica més singular del complex: una cúpula de 25 x 34 m, de 7,5 m d'alçària i amb una superfície de 524 m². L'auditori es troba a l'antiga entrada de la fortificació, a 8 m per sota de la superfície.

Josep Fuses recorda la dificultat per concebre la cúpula, ja que van haver-la d'enterrar per adaptar-se a la normativa municipal. «Fer-la enterrada va ser l'única manera d'aconseguir una sala d'actes gran, ja que no es podia

>> La cúpula, l'espai central, el dia de la roda de premsa de presentació de La Fortalesa. (Autoria: PERE DURAN)

>> Quim Hereu brinda per l'estrabotisme al seu espai del soterrani del castell. (Autoria: SALVADOR GARCIA-ARBÓS)

construir a fora del recinte.» D'aquesta manera, alhora mantenen l'esperit búnquer de Séré de Rivières i aquell brutalisme de l'arquitectura militar que tant interessava als arquitectes.

«Aquesta cúpula és la peça amb la qual m'ho he passat més bé fent d'arquitecte. Va ser un repte, ja que les cúpules no estan de moda», va comentar Fuses el dia de la presentació pública de La Fortalesa. I en la memòria va escriure: «La cúpula està aïllada amb llana de roca rígida en gruixos d'entre 30 i 60 cm sobre la llosa de formigó. Aquest aïllament està cobert per una generosa capa de terra vegetal, des de 30 cm de gruix a la part superior al costat de la llanterna del sostre fins a 1 m 50 sobre les dovelles de la volta, que cobreixen la nova construcció i retornen la muntanya a l'estat original. Les tres portes de l'auditori condueixen directament a l'exterior o a espais intermedis que també ventilen a l'exterior. Això assegura que l'ambient a l'auditori sigui acceptable el 80 % dels dies de l'any. Tot i això, era necessari instal·lar un sistema de climatització convencional amb gas líquid per assegurar, en els casos en què l'auditori està plenament ocupat, normes acceptables per als usos previstos.»

Ara és un enorme espai diàfan amb capacitat per acollir convencions, banquets i esdeveniments culturals. Al centre, hi ha un òcul com al Panteó de Roma, però tapat amb vidre.

La cúpula és al nivell de l'entrada principal, a continuació del popular D'Or Restaurant. El Sants Metges Hotel i el restaurant Atempo tenen l'entrada i la zona d'aparcament separades i més discretes, allunyades dels ulls curiosos de la multitud.

Hostaleria a banda, l'eix central d'aquest gran complex propietat de l'empresa familiar catalana D'Or Joiers gira al voltant del D'Or Museum, el Museu de Joieria i Art. El D'Or Museum és el primer museu que suma joieria, gemmologia, orfebreria i argenteria, característica que el diferencia de la col·lecció de joies del Museu Dalí, de les Joies de la Corona Britànica, del Museu del Diamant d'Amsterdam o de la col·lecció Swarovski d'Àustria. Ha estat dividit en tres plantes on s'exposen joies i diferents objectes que expliquen la història d'aquest art minucios i precís.

El dia de la presentació al món del complex, Ramon López Vergé va revelar que al Museu de Joies i Art s'hi «lluiran moltes joies» i obres d'art de la seva col·lecció privada. A més a més, s'hi faran exposicions temporals, com les dues inaugurals, dedicades a l'escultor, pintor, gravador, escenògraf i crític d'art català Josep Maria Subirachs, autor de la façana de la Passió de la Sagrada Família de Barcelona, i l'escultor Apel·les Fenosa.

Generen molta curiositat les sales on s'exposen els treballs d'Elsa Peretti, dissenyadora italiana de Tiffany & Co (NYC), instal·lada des de fa anys

a Sant Martí Vell, on també produeix vi, algun dels quals és a la carta dels restaurants de La Fortalesa. Entre les peces de la seva col·lecció destaquen joies, parament de taula, complements de vestir, objectes de decoració i peces de regal, amb una posada en escena cuidada i perfectament estudiada.

El centre, situat a la muntanya dels Metges, acull un dels únics museus mundials dedicat a la joieria, col·leccions d'art i la sala santuari de l'estrabotisme de l'artista Quim Hereu

Tallers d'artistes

En la baixada del pàrquing, a mà esquerra a sota la muralla, els visitants del Museu i del D'Or Restaurant observen, mentre caminen cap a l'entrada principal, unes cabines adossades a la paret. No són habitacions, són els tallers d'artistes, on es preveu convidar els artistes a fer estades.

Des d'abans del primer dia, a La Fortalesa hi resideix Quim Hereu.

>> Sala d'exposicions temporals de La Fortalesa. (Autors: PERE DURAN)

Gaudeix d'un espai propi, centre mundial de l'estrabotisme, no sabria dir si una derivada o una integral del surrealisme. L'espai és una mena de cub subterrani, una penombra a l'interior de La Fortalesa, on s'observa el treball del creador; obra acabada i obra fent-se. Grans teles de 12 x 6. Mentre escric, dues de les quatre parets ja tenen el seu quadre gegant i, una tercera està en procés.

El primer quadre que s'observa, el de la comtessa Ermessenda damunt del cavall, té una picada d'ullet a la gastronomia gironina més surrealista: a la capa de la muntura hi ha brodada la recepta de la botifarra dolça de Girona. El gironisme gastronòmic no ha passat per alt a Jordi Cruz, i el D'Or Restaurant ofereix botifarra dolça i xuixos.

Tampoc no li ha passat per alt l'estrabotisme, per la qual cosa ha incorporat l'Espai Quim Hereu a l'oferta gastronòmica. S'hi dissenyaran menjars estrabòtics esporàdics, pensats per a ocasions especials, per combinar totes les expressions sensorials, des de la música fins a les aromes. De fet, Hereu té una bona amistat amb Franc Aleu, creador d'*El somni*, que va desenvolupar amb els germans Roca i un elenc d'artistes i músics.

Justament, el 4 de maig del 2018, dia de la presentació del projecte a la

premsa, Jordi Cruz no es va estar de reclamar una lectura positiva del seu desembarcament a Girona: «No som competència amb Can Roca. Som família, sumem».

>> Un dels molts racons per descobrir del castell de Sant Julià.

(Autors: SALVADOR GARCIA-ARBÓS)

